

הלכות תפילה סימן צו צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ד]

ואחר הקריקה ימתין קדי הלוך ד' אמות⁽⁴⁾, וכדלעיל בסימן צב סעיף טו⁽⁵⁾.

(4) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (סי' צב ס"ג), שהוא כדי שלא יראה כיורק על מה שיאמר אחר כך. והכפ החיים (שם ס"ק מא) כתב שהוא מחשש שמא נשאר מעט רוק בפיו.

(5) כאן סתם כדבריו בביה"ל שם (ד"ה הרוק). שאפילו רוק שנודמן לו באונס ואינו יכול לבולעו, צריך להמתין כדי הלוך ארבע אמות אחר הרקיקה עד שיתפלל, ושלא כדעת החיי אדם שהביא שם.

[משנ"ב ס"ק ה]

כגון כקנדה תתחין⁽⁶⁾.

(6) ולירוק על הרצפה באופן שיבלע הרוק מיד בקרקע ולא יראה, כתב השו"ע הרב (ס"ב) שאף על פי כן לכתחילה צריך לרוק לתוך בגד.

[משנ"ב ס"ק ז]

שזרקו קידו לאחוריו⁽⁷⁾.

(7) ואחרי שיגמור את תפילת שמונה עשרה, כתב השלחן שלמה (ס"ב) שיראה לדרוס את הרוק ברגליו, וכמו שמבואר בשו"ע לקמן (סי' קנא ס"ז) שמפני כבוד בית הכנסת צריך לכסות את הרוק או לדורסו ברגליו.

[משנ"ב ס"ק ט]

על"כן אזלינן בתר ימין ושמאל של האדם⁽⁸⁾.

(8) ובאיטר יד, כתב הגר"ח קניבסקי (קונטרס איש איטר) הנהפס בסוף מסכת ציצית ותפילין אות כא) שמבואר בפמ"ג (א"א ס"ק ו) שהולכים לפי שמאל וימין שלו, וכן כתב הכפ החיים (ס"ק טו). אך הוסיף הגר"ח קניבסקי שלפי הטעם שכתב המג"א (ס"ק ו) בשם שבלי הלקט שלימינו אסור ולשמאלו מותר משום שנאמר "ה' צלך על יד ימינך", אם כן גם באיטר הולכים לפי ימין ושמאל של העולם, וכמו שמוכח בביה"ל לקמן (סי' קכג ס"ג ד"ה כשפוסע).

[משנ"ב ס"ק יא]

קידו⁽⁹⁾. ואם עבר ונטלה, ישפשף ידו בפתלת⁽¹⁰⁾.

(9) וכן אם הכינה או שאר בעלי חיים כעת לא עוקצים אותו, אלא שנמצאים על בגדיו וחושש שיכנסו לפניו מבגדיו לעוקצו, והדבר מטרידו בתפילתו, כתב הכפ החיים (ס"ק יח) שמותר לו לסלקם על ידי בגד.

(10) ואף שצריך נטילה משום רוח רעה [כדלהלן ס"ק יב], ולרוח רעה הרי צריך דוקא מים [כמבואר בשו"ע לעיל סי' ד ס"ח ו-כב, ובמשנ"ב שם ס"ק לט, וכמו שמשמע במאמר מרדכי ס"ק ג], צריך לומר שבנגיעה בכינה יש גם משום נקיות, ולכן כשעומד בתפילתו ואין באפשרותו ליטול ידיו, הקלו להתפלל כשרוח רעה שורה על ידיו, ומה שמשפשף ידיו הוא רק לנקיות [כדלעיל בשו"ע סי' ד סכ"ב].

[משנ"ב ס"ק יב]

דהנוגע בכנה צריך לטל קדיו במים⁽¹¹⁾.

(11) ולענין נגיעה בפרעוש, כתב לעיל (סי' ד ס"ק מוה) שאם נגע בו, אפשר שדי בנקיון בעלמא ואין צריך נטילת ידים.

[משנ"ב ס"ק יג]

אפלו נפל רבו⁽¹²⁾.

(12) וכן אם נתרשלו התפילין ואינן מהדוקות, כתב הערוך השלחן (סי') שיכול לחזקן כמו בטלית, שאין ההפסק ניכר בזה כל כך.

[משנ"ב ס"ק יד]

העטיפה הרי הפסק⁽¹³⁾.

(13) ומשמע מדבריו לעיל (סי' ח ס"ק מ) שאדם אחר יכול לקחת את הטלית וליתנה על גבי ראשו וגופו של המתפלל.

[משנ"ב ס"ק יז]

דמשוי של ארבעה קבין אם הם עליו מבטלים פגנתו⁽¹⁴⁾.

(14) ושיעור ארבעה קבין, כתב בספר בירור הלכה (כאן) שלדעת הגר"ח נאה הוא 5.5 ק"ג, ולדעת החזו"א הוא 9.6 ליטר [במדה ולא במשקל].

סימן צח

צריך שיהיה לו פגנה בתפלתו

[משנ"ב ס"ק א]

רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים⁽¹⁾.

(1) והוסיף הכפ החיים (ס"ק ב) שגם צריך להיזהר בתיבות ובאותיות ובנקודות לאומרן בצורה מדויקת כתיקונן וצביוןן שלא יחסר מהן שום דבר.

[משנ"ב שם]

דאלו הפגנות הקבארים כאן בשלחן-ערוך⁽²⁾.

(2) ובכוונה זו שצריך לכוון העומד בתפילה לפני ה', ביאר בחידושי הגר"ח על הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה) שאינו מדין כוונה, אלא הוא מעצם מעשה התפילה, ואם אינו רואה עצמו כך, הרי הוא בכלל 'מתעסק', ודבר זה מעכב בכל התפילה. מאידך, בגליונות החזו"א (שם) כתב שכל אדם העומד להתפלל לעולם אינו בגדר 'מתעסק', שהרי יש בו ידיעה כזה שהוא עומד בתפילה לפני ה', אלא שאין ליבו ער לזה כל כך, ובדיעבד די בידיעה קלושה. והגר"ש אויערבך (שורת מנחת שלמה ח"א סי' א אות ב) כתב שצריך עיון בענין המתפלל וליבו בל עמו, וטרוד במחשבתו ואינו מרגיש כלל שהשפתים נעות והפה ממשיך בתפילה, כי לכאורה נראה שמתעסק גרוע יותר מחסרון כוונה במצוה, ויש לחושבו באותה שעה כאילו הגיע לשכרותו של לוט, הואיל ולא ידע כלל שהוא מדבר.

הלכות תפלה סימן צו צח

קצת באר הגולה

ג שם פרוש רש"י
ד שם בתוספות
ה כבא מעצמא ק"ה

מבליעו בכסותו בענין (ה) שלא יהא (ז) נראה. ואם הוא אסטיגניס (פרוש, שאינו יכול לראות דבר מאוס) (ו) ואינו יכול להבליעו בכסותו, (ז) וזרקו לאחוריו: ואם אי אפשר לזרקו לאחוריו וזרקו (ח) לשמאלו אבל לא לימינו, (ח) וכל־שכן לפניו (ו) [1] דאסור (הר"י פרק מי שמתו). והא דלקמן בריש סימן קכג שהופך פניו לצד שמאל תחלה שהוא זמין של הקדוש־ברוך־הוא, (ט) יש לומר דהשעם פניו שמעולם לא ירדה השכינה למטה מעשרה, אס"פ אין השכינה כנגד המתפלל, ולפיכך חלקו כבוד לימין וידה ברקיקה שהיא בשעת תפלה, אבל כשפוסע שלש פסיעות, האדם מרחיק עצמו ממקום תפלתו, (י) והוא כנגד השכינה, ולפיכך נותן שלום לשמאלו, שאז הוא כנגד ימינו של הקדוש־ברוך־הוא (כ"י בשם אביו): **ג יאם כנה עוקצתו, ימשמש בכגדיו להסירה שלא תתבטל פונתו, אבל לא יסירנה (יא) בידו:** הגה ודוקא בשעת התפלה, אבל שלא בשעת התפלה יכול לטל (י) כנה ולזרקה בבית־הכנסת (י"א) (ועין לעיל (יב) סימן ד סעיף יח): **ד יאם נשמש טליתו ממקומו (יא) יכול למשמש בו (ב) ולהחזירו, אבל אם נפל (יד) כלו (טו) אינו יכול לחזור ולהתעטף בו (טז) דהוי הפסק:** ה הנושא משאוי על כתפיו והגיע זמן תפלה, פחות מארבעה קבין משילו לאחוריו ומתפלל; אך בעה קבין, מניחם (יז) על־גבי קרקע ומתפלל:

צח צריך שיהיה לו כננה בתפלתו, ובו ה' סעיפים:

א המתפלל צריך שיכונן (ב) בלבו (א) פרוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשב כאלו שכינה כנגדו, ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשארו מחשבתו וכוננתו וזה בתפלתו. ויחשב כאלו* הנה מדבר לפני מלך בשור ודם הנה מסדר דבריו ומכונן בהם יפה לכל ויפשל. קל־והמר לפני מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך הוא שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכונני בתפלתם

א ברכות ל' ב ס"מ
והטור
* צריך לומר: פי אלו, פן יאמא בדיא [מאמר]

שערי תשובה

בעצמו אם יכול לכוון יותר מתוך הספר או בע"פ וקנה יעשה עפ"י מחותיו, וכן מבאר שם במג"א והביאו בכה"ט שם. ומ"ש בט"ו שרש"ם תחלה, עין מ"ש לקמן סימן קיט בשם הפרי"י: [1] דאסור. עב"ט דאם א"א כו' מטר. וכתב בש"צ דמ"מ יש לו להמתין אה"כ כדי שיעור הלוח ד"א כמ"ש הטור בסי' צב בשם הרושלמי ע"ש, ועין בט"ו י"ד סי' קעט. וכתב בספר פרי"ה דאדמה: זמן שמישים בתי"עניו בתפלת י"ח, אם הם רפויים בחטמו שקרובים לפל בקריעות והשתחויות נכון להחמיר שיקשרם או יתקדם על־ידי חוט, והביאו בשלמי"צבור ע"ש:

באר היטב

(7) נראה. ודוקא בבגד המתחנן אבל בבגד העליון כיון שהרק נראה אסור. חר"י. ובמדינתנו שלובשין פעל"ס אף שהרק נראה מטר כיון שעשוי לכה. מ"א וע"ל סי' צב ס"ק י"ד: (8) לשמאלו. כב"י הקשה דכאן נותן מעלה לימין האדם, ולקמן ברין ג' פסיעות חולק כבוד יותר לשמאלו מפני שהוא זמין דשכינה ע"ש. ותרצה אחרונים דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה וכמ"ש בענין התפארו וכו' ע"כ אוליין בתר זמין ושמאל של האדם, משא"כ בג' פסיעות שהרי משתנה השכינה ע"כ אוליין בתר זמין דשכינה: (1) דאסור. ואם א"א לו לרק אלא לפניו או לימינו והוא מצטער בתפלה ע"ש שאינו יכול לרק, מטר לו לרק לפניו או לימינו, ב"ח וע"ת: (1) כנה. (6) בבלו. פתב בספר הגן: לבטל מחשבה רעה בשעת התפלה יאמר ג"פ פי פי ואח"כ ירק ג"פ, ולא ירק לגמרי רק בדרך נחת, והלשון

משנה ברורה

ואחר הרקיקה ימתין כדי הלוח ד' אמות⁴, וכדלעיל בסימן צב סעיף ט: (ח) שלא יהא נראה. כגון בבגד תחתון⁵, אבל בבגד עליון כיון שהרק נראה, אסור. ובמדינתנו שלובשין פאצילעס, אף שהרק נראה אפשר דמתר, דכיון שעשוי לכה אין בו משום מאוס, פן כתב המגן אברהם, אבל (1) שארי אחרונים כתבו שגם כזה צריך לרדף מקום הרק שלא יהא נראה: (ו) ואינו יכול וכו'. פרוש, (ח) שמואס לו להבליעו בכסותו, או שאינו יכול לשהותו בפיו עד שיבליענו, (ט) או שהוא כסות נאה, ואם נצרכנו שיבליענו בו יטרדנו גס"פ: (ז) וזרקו לאחוריו. הינו (י) שהופך פניו לאחוריו או שזרקו בידו לאחוריו⁷, (יא) אבל לא קלפי מעלה, שנגאה כנפור: (ח) וכל־שכן לפניו. מפני שהמתפלל, שכינה לפניו. ומכל מקום (יב) אם אי אפשר לו לרק אלא לפניו או לימינו, והוא מצטער בתפלה על־ידי שאינו יכול לרק, מטר לו לרק לימינו ואפלו לפניו: (ט) יש לומר דהשעם וכו'. והאחרונים תרצו בפשיטות, דהכא בשעת ריקתו מסלק ממנו כבוד השכינה, וכמו שכתוב בסימן ג לענין "התפארו מקבדים וכו'", על־פ' אוליין בתר זמין ושמאל של האדם⁸, מה שאין פן בסימן קכג דא"ר בהשתחווא שמשתנה בסוף תפלתו להשכינה, על־פ' אוליין בתר זמין דשכינה: (י) והוא כנגד השכינה. רוצה לומר, (יג) שעל־פרק פונתו או בעת השתחווא להשתחוות נגד השכינה שהיא למעלה מעשרה, כי הלא לא ירדה למטה: **ג (יא) בידו**.⁹ ואם עבר

ונקטלה, ולשפשיף ידו בכתל¹⁰ או בדרך אחר, וכדלעיל בסימן צב סעיף ו: (יב) סימן ד סעיף יח. דמבאר שם דהנוגע בכנה צריך לטל ידיו במים¹¹ מפני רוח רעה השורה על הדידים, וכל־שכן (יד) אם הוא קדם התפלה, דצריך לטל ידיו במים מפני התפלה: **ד (יג) יכול למשמש וכו'.** (טו) אפלו נפל רבו¹²: (יד) כלו. אפלו אם נשאר צדין בידו, (טז) העטיפה הוי הפסק¹³: (טז) אינו יכול וכו'. ואם עבר והתעטף בו אין צריך להתחיל מתחלת הברכה, אלא (יז) גומר התפלה והולך, ובשגמרו תפלתו (יח) למשמש בו ויברך. ועין לעיל בסימן ח סעיף טו ובמשנה ברורה שם. זמן שמישים בתי"עניו שקורין ברי"ל, אם הם רפויין בחטמו שקרוב לפל על־ידי קריעות והשתחויות, נכון להחמיר שיקשרם מתחלה בחוט (אחרונים): (טז) דהוי הפסק. אם לא (יט) שהוא טורד על־ידיה ואינו יכול לכוון, ולבשנו כשס"ס הברכה: **ה (יז) על־גבי קרקע.** דמשוי של ארבעה קבין אם הם עליו מבטלים כונתו¹⁴:

תרגום: 1 משקפים.
(1) עלתימיר ואלה רבה ומגן־גבורים: (2) מגן־אברהם: (3) הגר"ז: (4) אלה רבה ומגן־גבורים: (5) כל־בו: (6) ב"ח ויש"א: (7) לבוש: (8) יד אלה רבה ופרימגרים ומאמר־מרדכי וכן משמע מהגר"א סימן ד סעיף יח אות כו ד"ה והנוגע בכנה וכו', ולא כלבוש והגר"ז: (9) מגן־אברהם: (10) פשוט: (11) אלה רבה: (12) פרי חדש: (13) הגר"ז, ולמד מלעיל סוף סימן צו במגן־אברהם, עין שם: (14) מגן־אברהם ומגן־גבורים:

הלכות תפלה סימן צח

עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיית ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה (ב) ישתק עד שתתבטל המחשבה. ויצריף שיחשב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים, ולא יחשב בדברים שיש בהם קלות ראש: הגה ויחשב קדם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל פגעונגי האדם מלבו (הרא"י ריש פרק אין עומדין). ויאסור לאדם לנשק (ג) בניו (ג) הקטנים בבית הפנסט, כדי לקבץ בלבו שאין אהבה באהבת המקום ברוף הוא (בנימין זאב ס"ו קנט ואגודה פ' כיצד מכרכין): **ב** ואל יתפלל במקום שיש דבר (א) (ד) שמבטל פנתו ולא (ה) בשעה (ז) המבטלת פנתו (טור בשם ר"מ מרוטנברג והגה"מ פ"ד מהלכות תפלה). (ו) ועכשו (ז) אין אנו נזהרין בכל זה מפני שאין אנו מכוונים כל-כך בתפלה: **ג** *יתפלל דרך תחנונים [*] קרש (ח) המבקש בפתח ובנחת, ושלא תראה עליו (ט) כמשה ומבקש לפטר ממנו: ד' התפלה היא במקום הקרוב, וילך צריף לזהר שתהא דגמת הקרבן בפניה, ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדושים. ומעמד דומיא דעבודה, וקביעות מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו. ושלא יחזן דבר (י) בינו (ס) לקיר, דומיא דקרובן שהחציצה פוסלת בינו לבלי. וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כמו בגדי כהנה, אלא שאין כל אדם יכול לבדו על זה. ומכל מקום טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות: ה' אל יחשב, ראוי הוא שיעשה הקדוש-ברוך-הוא בקשתי בינו שפנותי בתפלתי, כי "אדרבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שעל-דין-ך מפשפשין במעשיו לומר בטוח הוא ונכחיותו), אלא יחשב שיעשה הקדוש-ברוך-הוא בחסדו, ויאמר בלבו: מי אני דל ונבזה בא לבקש מאת מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, אם לא מרב חסדו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו:

באר היטב תהא בין שפתים בשעת הרקיקה וכוונתא תלף המחשבה ע"כ. וכתב המ"א עליו ואינו נ"ל לעשות זה בתוך תפלת י"ח דהרי חספס, ומי יודע אם רפואה ברוקה היא: (ג) הקטנים. בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לכהני' ע"ש שדרכיו נכונים: (א) שמבטל. בגון שכתב חדש שמריות: (ז) המבטלת. בגון תפא מן הדרך: (ס) לקיר. בטור כתב עוד, ובינו לתקוע. וכתב ט"ז דוקא ג"ט אבל בפחות מג"ט אפלו מצדו ליקא, וכן נהגים לשטח על הקרקע ומתפללים, ב"ח. אסור להתפלל בכריכה, הלכתי ס"א סימן צד, ע"ז פס:

שערי תשובה [*] קרש המבקש כו'. ע"ז לעיל ב"ש מ"ש פלמידי האר"י, כשיגיע לעזור דלים יחשב בלבו שהוא עני ומבקש על הפתח ונאפלו הוא עשיר כו', ובשעה קולנו יתנהג וישם עצמו ויגמר להיות חסיד, ויבדק לשום גרמה עבר. וכתב בש"צ שבמאמר מרדכי כתב בשם האחרונים שאם לא התפלל דרך תחנונים חזרו ומתפלל אע"פ דבשכיל חסידן פנה אינו חוזר כמ"ש ס"י קא, ה"ס השעם שקרוב הדבר ששם פנתה לא יכון משא"כ בזה שיהיה אמירת התפלה דרך תחנונים, בקל יוכל לומר פנתה דרך תחנונים: כיו"כ עשבים יבשים וכן נוהגין לשטח מחצלאות בט"ב ועומדים עליהם

באר הלכה * יתפלל דרך תחנונים וכו'. מה מאד צריך האדם לזהר בזה, כי יש כמה פוסקים המפריזין לחזר ולהתפלל מתמיד, ויחזקו הפה ויחזקו הארץ והאלה רבה וכן מוכח מהבית יוסף, והפארמרדכי ומגן אבירים והוכיחו מהמקדמים [פ"ב מה"ח הלכה טז] ודבר גס-פן הכי. וילדתי אין ראיה כל-כך, ודקאי גונא מה שאמר שם: לפיכך צריך לישב מעט וכו', בנדאי הוא רק להתחלה, וכן הפריימגדים כתב דיש לחש תחוש ברכה לבשלה ואין להתמיר דיעבד, ועל-פי-כפיני להתחלה מאד יזהר בזה. עוד נראה לי פשוט, דאפלו לדעת המאמרמרדכי ומגן אבירים אין לעמוא רק באבות לבד, ובשאר ברכות רק להתחלה. והלא לידהו עבר השעם משום בנה, וכו' שהוכיחו מהמקדמים, ואסרן בשאר ברכות לא הוי לעמוא דיעבד:

אליה רבה הביא בשם קצור של"ה וזה לשונו: סגלה להעביר מחשבת חוץ⁽⁷⁾, שקדם תפלה יעבידי⁽⁸⁾, ג' פעמים יד מינו על מצחו ויאמר בכל פעם: "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי", וכן אם בא לו מחשבת חוץ בתוף התפלה, ישתק מעט ויעביר מינו על מצחו ויהרהר פסוק הנ"ל, עד כאן לשונו: (ג) בניו הקטנים⁽⁹⁾. בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבית הפנסט, (ז) והנינו קטנים שיעזין לא הגיעו לחנוף, מטעם כי הילדים משחקים ומרדדים בבית הפנסט ומחללים קדשת בית הפנסט, וגם מבלבלים דעת המתפללים; ועוד, גם כי זקנינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחנכו בילדותם להשתגע ולבזות קדשת בית הפנסט. אבל כשהגיעו לחנוף, אדרבה, וביאגו⁽¹⁰⁾ אתו לבית הפנסט⁽¹¹⁾ וילמדוהו ארחות חיים לישב באימה וביקאה, ולא יניחנו לזו ממקומו, וינרזהו לענות אמן⁽¹²⁾ וקדיש וקדושה, ע"ז שם בסוף עניני תפלה וקריאת התורה⁽¹³⁾. וע"ז כתבא דברי-אלהו, חלק א פרק יג, גדל הענש שיש להאב שמניח את בנו לענות דברים של הכל ותפלות בבית הפנסט: **ב (ד) שמבטל**. (ג) בגון שכתב חדש שמריות (ד) וכתבי גונא: (ה) בשעה המבטלת. בגון שאין דעתו מישבת עליו⁽¹⁴⁾ (ס) מאיזה צער (ו) או פעם או מטרם הדרך: (ז) ועכשו וכו'⁽¹⁵⁾. ופשוט דמכל מקום פשוטה לעמוד להתפלל מתוך פעם וכדומה, ויראה להסיר מתחלה המחשבות המטרידות אותו, וקבלעיל בסעפי א: (ז) אין אנו וכו'. ובפריימגדים כתב בשם הלבוש: אף-על-גב שאין אנו מכווני, מכל מקום מה דאפשר לעשות עושין, על-פ"ן אין להתפלל בבית שיש שם שבר חדש או מי-דבש, וכל-שכן ריח רע מעפש קצתו: **ג (ח) המבקש בפתח ובנחת**. (ו) הוא ענין אחר, ורוצה לומר שיאמרה בנחת בלשון תחנונים⁽¹⁷⁾ כמי שמבקש חמים על עצמו⁽¹⁸⁾, וישים אל לבו שאין כדי שום נכרא, מלאך או מלך או פוכב, למלאת שאלתו, כי אם ברצונו ויברך: (ט) כמשה. פירוש, (ח) אף-על-פי שאומרה בלשון תחנונים, אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ויבא לבקש מלפני המלך, אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו, אינו נכון, ומאד צריך לזהר בזה. (ט) ומכל מקום בדיעבד אפלו אם לא אמרה בלשון תחנונים לא יחזרו ויתפללו. וע"ז בבאור הלכה: ד' (י) בינו לקיר. בטור כתב עוד: ובינו לתקוע, וכתב ט"ז: דוקא ג' ספחים, אבל בפחות מג' ספחים אפלו מצדו ליקא: (י) ויש אוסרין אפלו פחות מג'. ומכל מקום לכלי עלמא מתר לשטח ביום-הפפורים על הקרקע עשבים יבשים ולעמוד עליהם להתפלל, דבטל הוא לגבי קרקע⁽¹⁹⁾. (יא) אסור להתפלל בכריכה⁽²⁰⁾:

שער הציון
 (ג) כן כתב גם המחצית-השקלה: (א) מגן אבירים: (ב) שם: (ג) פ' ב"ש: (ד) ע"ז בית יוסף ובי"ח: (ה) מגן אבירים: (ו) פריימגדים: (ז) אלהי רבה ולבוש: (ח) הלכות קטנות:

הלכות תפילה סימן צח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק א]

ולזרום במצוות [כמבואר ברמ"א לקמן סי' קמט ס"א]. ומטעם זה גם נהגו לכבדם בגלילת התורה [כמבואר לקמן סי' קמז ס"ק ז].

[משנ"ב ס"ק ה]

שָׁאֵין דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֶּת עֲלֵיוֹ¹⁴.

14 ומי שבאפשרותו להתפלל במקום שיוכל לכוון בתפילה, אך יצטרך לצאת לפני סיום התפילה, או להתפלל במקום שלא יוכל לכוון, אך שם יתפלל את כל התפילה בשלימות, כתב הגרש"ז אויערבך (תפילה כהלכתה פ"ב הע' כח) שעדיף שיתפלל בכוונה, שהרי תפילה היא עבודת הלב, והוסיף שרצוי לעשות כן גם אם יפסיד קריאת התורה של שני וחמישי, אך צריך להשתדל שהציבור ידעו ויבינו למה עושה כן.

[משנ"ב ס"ק ו]

וְעִבְדוּ וְכוּ'¹⁵.

15 ואם לא התפלל בגלל טרדות אלו, כתב לקמן (סי' קח ס"ק א) שאף שעשה שלא כדיון, אין זה בכלל מויד, ויכול להתפלל תפילת תשלומין.

[משנ"ב ס"ק ז]

שְׁפִישׁ שֵׁם שְׁכָרְךָ אוּ מִי־דָבַשׁ, וְכָל־שֶׁכֶן רִיחַ רַע מְעַפֵּשׂ קֶצֶת¹⁶.
16 והסיבה לא להתפלל שם היא רק מחמת שאינו יכול לכוון, אך אין איסור מחמת ריח השיכר, וכן אין איסור מחמת הריח הרע של העיפוש, וכמו שכתב לעיל (סי' עט ס"ק כג) בשם החיי אדם שדבר שבטבעו ריחו רע כגון עטרן וכדו', אין צריך הרחקה ממנו, ורק כנגד מה שנסרח מחמת עיפוש כתב לקמן (סי' רכו ס"ק ט ובשעה"צ שם ס"ק יא) שאסור, ודוק כשיש ריח מעופש מאד, ולכן כתב (שם) שמה שנאסר לעיל (סי' פו ס"ק ג) לקרוא קריאת שמע במרתפות היין שיש בהם ריח רע מעופש וקץ בו, מדובר רק כשיש שם ריח רע חזק. והוסיף, שלכן לא קשה מדברי הרמב"ם (פ"ד מהל' תפילה ה"ט) שכתב שרק גדולי החכמים היו נזהרים, כיון שהרמב"ם לא דיבר בריח מעופש מאד.

[משנ"ב ס"ק ח]

שְׂיִאמְרָה בְּנֵת פְּלוֹן פְּלוֹן¹⁷ כְּמִי שֶׁמְבַקֵּשׁ דְּחָמִים עַל עֲצָמוֹ¹⁸.
17 ובברכת אבות שאינה בקשה אלא שבחו של מקום, כתב התהלה לדוד (ס"ק א) שיתכן שגם בה צריך לסדר שבחו של מקום, וכמו שמסדר הרש את דבריו לפני שמבקש בפתח.
18 והצריך לפרנסה או שיש לו חולי, כתב הא"א (אופנהיים) על גליון השו"ע (ס"ק א) בשם ספר חסידים (סי' קנח), שישים ליבו לא רק לברכות אלו, מפני שאומרים עליו למעלה שפלוני סבור שאינו צריך אלא לזאת, אלא יכוון בכל הברכות.

[משנ"ב ס"ק י]

וְלַעֲמֹד עֲלֵיהֶם לְהַתְּפִיל, דְּבָטַל הוּא לְגַבֵּי קַרְקַע¹⁹. אָסוּר לְהַתְּפִיל בְּבְרִיכָה²⁰.

19 אמנם לקמן (סי' תריד ס"ק ט) היקל בזה רק לאדם מצונן, ועל גבי כרים וכסתות, כתב (שם) שאפילו אם אינם גבוהים שלשה טפחים נראה כמתגאה, ואסור.

20 דהיינו להתפלל כשהוא כורע על ברכיו וכל גופו עומד, וכתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' צד, שהוא מקור דברי המשנ"ב) שאף שאופן זה נקרא עמידה, שהרי רוב גופו בעמידה, מ"מ אינו רשאי להתפלל כך.

לְכוּן בְּשַׁעַת הַתְּפִילָה רַק קָדָם³, וּבַתְּפִילָה צְרִיךְ לְכוּן⁴ פְּרוּשׁ הַמְּלוֹת⁵.

3 וכוונת השמות והיהודים שעל פי דברי האר"י ז"ל, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שמשמע בזהר שיש לכוונם בשעה שאומר התיבות, ולא קודם לכן ולא אחרי כן.

4 וקודם כל ברכה, כתב בספרו שם עולם [בהשמטות שבסוף הספר] שיתבונן מה הוא רוצה לבקש מזה ועל מה יברכנו, ועיצה זו מועילה מאד לכוונה בתפילה.

5 ועל כן כתב לקמן (סי' קא ס"ק ב) שנכון מאד ללמוד את פירוש המילות של כל התפילה, ועל כל פנים של ברכת 'אבות' ושל 'מודים', שדאי חייב לדעת ביאורן. ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ה פ"א) כתב שראוי לאדם לעיין על כל פנים פעם בשבוע בסימן צח בשו"ע העוסק בענין כוונת התפילה, כדי לעורר לבבו לכל הזכר שם, שהכל מדינא דגמרא.

[משנ"ב ס"ק ב]

לֹא יִרְק לְגַמְרִי⁶ וְכוּ', סִגְלָה לְהַעֲבִיר מִחֻשְׁבֶּת חוּץ⁷, שְׂקָדָם תְּפִילָה יַעֲבִיר⁸.

6 וכפי שנתבאר בשו"ע לעיל (סי' צז ס"ב) שבתפילה אסור לירוק. 7 וסגולה נוספת לבטל מחשבות זרות בתפילה, כתב הנפש החיים (שער ב פי"ג) שבעת שמוציא מפיו כל תיבה ותיבה מהתפילה, יצייר את אותה תיבה באותיותיה כצורתה, ויכוון להוסיף על ידה את כח הקדושה. והוסיף, שהיא סגולה נפלאה ובדוק ומנוסה למרגילים עצמם בזה, שיוסיפו טהרה במחשבת תפילתם.

8 ובפירושו 'קודם התפילה', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קטו) שהוא קודם 'פוסקי דומרה'.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּנֵי הַקְּטָנִים⁹ וְכוּ', אֶבֶל קְשֵׁה־יַעַר לְחַנּוּף, אֲרֻרָה, יְבִיאָנֵנוּ¹⁰ אֶתְּךָ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת¹¹.

9 וגם את בניו הגדולים, כתב האורח נאמן (ס"ק ה) שאסור לנשק, ונקט קטנים משום שדרך האבות להראות להם אהבה יתירה, וכן מבואר בבן איש חי (שנה א פ"י ויקרא אות יא). אולם הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"א הע' טד) כתב שאסור לנשק דוקא את בניו הקטנים.

ואף שלא בשעת התפילה, כתבו האורח נאמן (שם) והגר"ח קניבסקי (שם) שאסור לנשקם בבית הכנסת.

ולנשק את ידי אביו ורבו שחייב בכבודם, כגון במקומות שנהגו שהעולה לתורה מנשק ידיהם בירידתו, כתב הבן איש חי (שם) שמותר, שכן גם זה בכלל המצוה, אך ידי אנשים אחרים לא ינשק גם לאחר שעלה לתורה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה אות נה) כתב שאין למחות בידם, משום שיש להם על מי לסמוך.

10 ואת בנותיו הקטנות, כתוב במסכת סופרים (פי"ח ה"ו) שגם אותן יש להביא לבית הכנסת.

11 וצריך להשגיח על בגדיהם ונעליהם שיהיו נקיים מצואה וכדו' (כדלקמן סי' קכד ס"ק כח), כדי לא להכשיל את הציבור.

[משנ"ב שם]

וַיִּרְוְהוּ לַעֲנוֹת אֲמֹן¹² וְכוּ', בְּסוּף עֲנִינֵי תְּפִילָה וְקִרְיַת הַתּוֹרָה¹³.
12 וכתב הרמ"א לקמן (סי' קכד ס"ז) שילמד את בניו הקטנים שיענו 'אמן', כי מיד כשהתינוק עונה 'אמן' יש לו חלק לעולם הבא.
13 וכן מביאים את הקטנים לנשק את ספר התורה כדי לחנכם